

ANTONI PLADEVALL I FONT

EL MUSEU EPISCOPAL DE VIC

EL MUSEU EPISCOPAL DE VIC és, sense cap mena de dubte, la institució cultural més antiga de la capital d'Osona, la que atreu més visitants del país i foranis i una de les més interessants pel que fa a les seves col·leccions d'art romànic i gòtic.

Està instal·lat al costat mateix de la catedral, amb la façana a la plaça del bisbe Oliba, a frec del meravellós campanar romànic iniciat per aquell gran bisbe de Vic i abat de Ripoll i de Cuixà, que és l'element més sencer i genuí que ens ha pervingut de l'antiga catedral romànica de Vic, que fou renovada essencialment en el pas dels segles XVIII al XIX. L'edifici que acull el museu, precedit d'un atri fet amb columnes de l'antic convent de la Mercè de la ciutat, és el de l'antic Col·legi-Seminari de Sant Josep, aixecat a mitjan segle passat sobre el solar que ocupaven les antigues cases de l'Ardiaca de la catedral de Vic. És un edifici exempt només amb una casa adossada, que forma una illa dintre l'entramat de vells carrerons que constitueix el nucli antic de la ciutat de Vic. Té una planta sensiblement rectangular i, al centre, un claustre o pati amb arcades al pis inferior, el qual dona llum a les sales disposades entorn seu.

En aquest edifici, d'aparença noble per l'ornamentació dels finestrals i els elements escultòrics amb què se l'ha ornat, bé que de construcció pobra, hi ha el primer museu eclesial del país

L'ESTIL RENAIXENTISTA S'INTUEIX, PERÒ ENCARA NO HI ÉS DE DEBÒ

català per la importància del seu contingut i per la seva antiguitat.

* * *

El Museu Episcopal de Vic, com a institució oberta al públic, va inaugurar-lo el 7 de juliol de 1891 el bisbe Josep Morgades, que regí la diòcesi de Vic entre els anys 1882 i 1899, el mateix bisbe que l'any següent inaugurava el monestir restaurat de Ripoll, un dels fets externs de més ressonància dintre del moviment de la Renaixença catalana.

En realitat, l'obra del bisbe Morgades fou la de fer possible una aspiració o somni d'alguns vigatans que havia començat més de vint anys abans.

L'any 1867, amb motiu de l'Exposició Retrospectiva, que esdevingué la base del Museu de l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona, va arrelar a la ciutat de Vic la idea de fer una exposició semblant amb els elements artístics i arqueològics que es trobaven a Vic i els seus voltants. Amb aquest fi, l'Ajuntament de Vic va crear una comissió presidida per l'alcalde, Josep de Macià i Pujol, i integrada per representants de la corporació municipal i del capítol catedralici. Era secretari de la comissió el jove Jaume Collell, aleshores estudiant a la Universitat de Barcelona.

Tot i les convulsions polítiques de l'època, l'exposició es va inaugurar el dia 3 d'octubre del 1868 al pis de sobre del claustre de l'ex-convent de dominics, l'actual Escola d'Arts i Oficis de la ciutat.

Les esmentades revoltes polítiques iniciades l'any 1868 varen paraitzar l'intent inicial de crear amb els materials reunits un museu municipal o bé, com també es va suggerir, un museu local, amb la participació del capítol de la catedral, propietari de moltes de les peces exposades. L'any 1877, la idea va ésser represa, ara pel Círcol Literari de Vic, que va instal·lar el mateix any, en una de les sales de la seu social de l'entitat, una exposició permanent o petit museu amb les peces que encara es trobaven reunides des de l'any 1868 i amb altres d'arreglades pels seus socis. La descoberta del temple romà el 1882 amb motiu de la demolició del vell castell dels Montcada va desvetllar dintre del Círcol Literari, sobretot en el seu soci Josep Serra de Campdelaneu, un veritable afany d'aplegar totes les coses que documentessin el passat de la vella

LA RESTAURACIÓ OCUPA UN LLOC IMPORTANT EN LES TASQUES DEL MUSEU

ciutat d'Ausa i de la seva comarca.

Amb tot, el motiu o ocasió que va portar a la creació definitiva del Museu de Vic va ser l'Exposició Universal de Barcelona de l'any 1888, a la qual Vic va concórrer aportant les obres d'art principals que tenia recollides el Círcol Literari, les que eren propietat del municipi i les que va fer aplegar el bisbe Morgades a la catedral, a les esglésies de Vic i a d'altres indrets de la diòcesi, i també d'altres que deixaren i després cediren a perpetuïtat alguns particulars.

Acabada l'exposició, el bisbe Morgades va cedir, per instal·lar-hi tot el material recollit, un sector de les sales del segon pis del Palau Episcopal i la part que no ocupava la Biblioteca Episcopal de les galeries construïdes a l'inici del segle XIX sobre el claustre gòtic de la catedral de Vic, desmuntat i tornat a construir amb motiu de la construcció de la nova catedral.

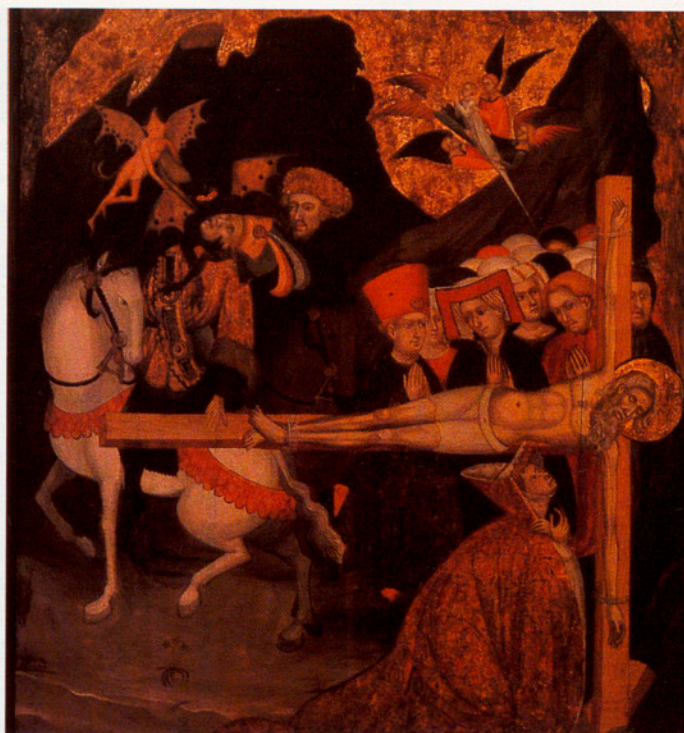
El nou museu s'anomenà inicialment Museu Arqueològic Artístic Episcopal, perquè el bisbe Morgades, arran de la seva constitució, va redactar uns estatuts, els mateixos que encara perduren en l'actualitat, pels quals es constituïa un museu, com a fundació de dret privat, amb la finalitat de conservar, estudiar i donar a conèixer el patrimoni de valor arqueològic i artístic integrat pels béns que tenia en el moment de la seva fundació, els dipositats a perpetuïtat i els dipositats temporalment. Tot i la participació del Círcol Literari i que el

seu primer conservador fou el patrici Antoni d'Espona i de Nuix (1891-1898), el museu es considerava de propietat i protecció eclesiàstica.

Cal remarcar que era el primer museu eclesiàstic del país; el segon, el de Solsona, es crearia el 1896 i els de les altres diòcesis catalanes es feren ja avançat el segle actual. És aquest un fet que val la pena remarcar en uns moments en els quals massa lleugerament es titlla l'Església de depredadora del patrimoni artístic. A Catalunya almenys, l'Església ha estat una de les institucions que, amb anterioritat a moltes d'altres, s'ha preocupat per conservar i exposar el seu patrimoni. Amb la creació del Museu Episcopal de Vic i els que el varen seguir, es feia palesa la identificació d'una bona part del clergat català amb el catalanisme impulsat per la Renaixença, que era un mòbil per crear museus com a signes d'identitat i de retrobament amb les arrels del nostre poble que, segons la concepció de l'època, exposada en aquell temps per Torras i Bages, no podia ésser sinó que cristiana.

No ens entretindrem a destacar el paper del bisbe Morgades en la creació del Museu de Vic, perquè és ben evident. En pocs anys va recollir per al seu Museu importantíssimes peces de tots els racons de la diòcesi de Vic i també de la de Solsona, de la qual va ésser administrador apostòlic fins al 1885.

Al costat del bisbe Morgades, traslla-

DUES DAVALLADES DE LA CREU D'ESTIL FORÇA DIFERENT

dat a Barcelona el 1899, treballà infatigablement, amb un afany i coneixences cada vegada més científiques i ampliades, el jove seminarista Josep Gudiol i Cunill, que va ésser conservador del Museu Episcopal entre el 1898 i el 1931. A mossèn Gudiol, va substituir-lo el doctor Eduard Junyent i Subirà, destacat arqueòleg i historiador, que va ésser el principal mentor cultural de la ciutat de Vic fins a la seva mort, ocorreguda el 1978. El doctor Junyent no es va limitar a ampliar i estudiar el contingut del Museu Episcopal, sinó que en va ésser el promotor de la instal·lació actual a l'esmentat antic Col·legi de Sant Josep, que el 1941 la mitra li cedí amb aquesta finalitat.

Per dur a terme aquesta instal·lació calgué fer importants obres de consolidació i d'adaptació del vell edifici, tasca difícil en una època de crisi i de misèria, però en la qual varen col·laborar entusiàsticament destacats ciutadans i empreses de Vic, els Amics dels Museus i algunes entitats oficials, de manera més secundària. Això va permetre que el 1948 ja s'hi trobessin instal·lades i obertes al públic les sèries de pintura gòtica, el 1952 les d'art romànic i d'escultura, i que el 1967, amb motiu del centenari de l'aplec del nucli primitiu de materials del Museu, es pogués completar la instal·lació de les sèries arqueològiques, de teixits, de cuir, de ceràmica, de monedes i d'orfebreria al segon pis de l'edifici i el lapidari, o

ELS RETAULES ROMÀNICS EN TOT LLUR ESPLendor COLORÍSTIC I FORMAL

col·lecció d'elements de pedra, que van de la prehistòria a l'època barroca, a l'entorn de la planta baixa de l'edifici.

Des del 1978 dirigeix el Museu Episcopal de Vic mossèn Miquel Gros i Pujol, que continua la tasca de millorar o facilitar la consulta i estudi de tot aquest munt d'obres d'art i d'arqueologia.

A desgrat de l'estretor del nou edifici, pel gran conjunt de material i de col·leccions que formen el Museu Episcopal de Vic, es pot assegurar que aquest és un dels més importants del país en temes d'arqueologia sagrada, essencialment dels períodes romànic i gòtic, i només es avantatjat en alguns aspectes —com és el cas de les col·leccions de pintura gòtica— pel Museu d'Art de Catalunya, instal·lat al Palau Nacional de Montjuïc.

Les principals col·leccions del Museu Episcopal de Vic estan instal·lades en el primer i en el segon pis de l'esmentat Col·legi de Sant Josep, en deu sales a cada pis disposades en quadre a l'entorn del pati central. A la planta baixa, fins ara només hi ha el museu lapidari, disposat entorn de l'espai obert del seu senzill claustre. Només el poden visitar especialistes o persones que ho sol·licitin, ja que la seva especificitat i la instal·lació provisional fan que no estigui comprès dins de la visita normal del Museu; entre les peces més notables d'aquest sector lapidari hi ha mil·lars de l'antiga via romana d'Ausa a Barci-

no, les restes de la portada romànica de la catedral de Vic del segle XII, làpides i mosaics d'època romana i d'altres elements importants d'escultura que van de les primitives civilitzacions osonenques, com l'estela ibèrica de Tona, al segle XVIII.

Al primer pis destaca la sala primera d'escultura i pintura romànica i s'hi accedeix per una portada romànica del segle XII procedent de Malla. Conté unes vuitanta peces romàniques, entre les quals destaquen les pintures al fresc dels pintors itinerants coneguts pels noms de les seves obres principals, com el mestre d'Osormort, de Sescorts, etcètera, que varen pintar els absis de Sant Sadurní d'Osormort, Sant Martí Sescorts o del Brull. També hi ha un Sant Sopar del segle XIII, procedent de la catedral d'Urgell.

Ressalta, sobretot, la col·lecció d'antependis o frontals d'altar sobre fusta dels segles XII i XIII, obres mestres plenes de bellesa i d'emoció del mestre de Ribes, del mestre de Santa Margarida Sescorts i del mestre del Lluçanès, i altres de més ingenus però no menys interessants, com el de Sant Martí de Puigbò, Sant Hilari de Vidrà o el del santuari i monestir del Coll, a les Guílleries.

Intercalades amb la pintura, hi ha notables peces d'escultura, marededús, magestats, sant cristos també dels segles XII i XIII, entre les quals destaquen un Crist en magestat del segle XII i el monumental Davallament d'Erill la Vall, del segon quart del mateix segle.

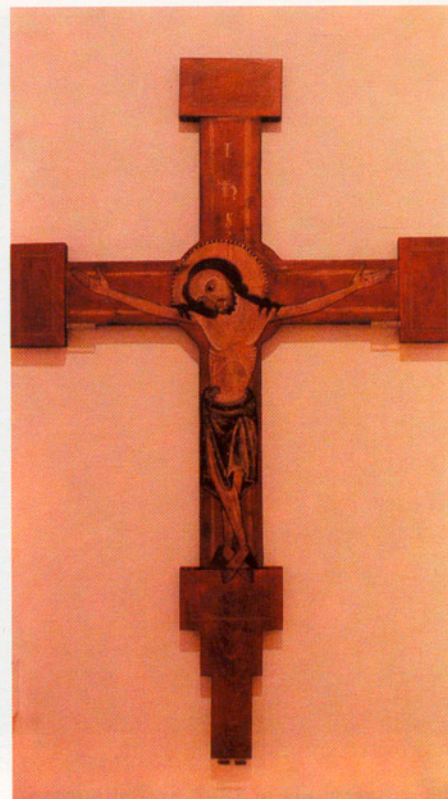
L'escultura gòtica, que s'estén per la segona sala, precedida de temes o fragments pictòrics que marquen l'època de transició d'estil, mostra amplament el desenvolupament estilístic que va produir-se de manera anàloga al de la pintura. Hi ha unes 140 peces notables dels segles XIII al XVI, entre les quals destaca el Retaule de la Passió de Bernat Saulet, esculpit l'any 1341 i la marededéu de Boixadors, del segle XIV. Amb elles es pot seguir tota una evolució d'estil, des de l'escola arcaica italianitzant originada a les canteres de Girona fins a l'obra del gran mestre de Barcelona, Pere Oller, autor, entre moltes altres obres, de dues portes esculpides i del gran retaule gòtic de la catedral de Vic, complement indispensable en aquest recorregut. També són interessants i una incògnita, les grans talles de fusta policromada d'un grup d'imatges del Sant Sepulcre del segle XV.

Les restants vuit sales d'aquest pis estan dedicades a la gran col·lecció de pintura gòtica, que comença amb la pintura italo-gòtica de Ferrer Bassa (1345-48), el primer gran pintor gòtic català, amb fragments d'un retaule de Sant Bernat. El segueixen obres del mestre de Sixena, de Pere Serra i dels mestres d'Estamariu i de Rubió, tots de la segona part del segle XIV.

La diòcesi de Vic al llarg del segle XV va rebre a les seves esglésies pintures de diferents grans mestres que actuaren a Barcelona, com els Serra, Borrassà, Martorell i Huguet, i també a centres menors, com els de Tarragona i Lleida; això, gràcies a la gran extensió de la diòcesi que s'estenia geogràficament vers aquestes darreres ciutats. Aquesta és la causa per la qual s'exposen en aquestes sales importants obres de Ramon de Mur (1402-1412), com el retaule de Guimerà, on s'exposen notables escenes de l'Antic i del Nou Testament, entorn de l'escena del Judici Final.

Els Jaume Ferrer I i II ocupen les sales cinquena i vuitena, el primer compartit amb obres del Mestre de Fonollosa i de l'anomenat Mestre de les Figures Anèmiques, tots dos de la primera meitat del segle XV. També hi figura, en el centre, un retaule mallorquí dedicat a Santa Magdalena i un retaule de Sant Martí, del mestre de Fonollosa, que procedeix del llegat de Jaume Espina i Brunet. La sala de Jaume Ferrer II (1434-1467) té dotze grans taules procedents de l'antic retaule de Verdú, que tenen per autor aquest mestre lleidatà, i algunes peces de retaules menors dels mestres Bernat Puig i Jaume Cirera, que treballaren conjuntament durant la primera meitat del segle XV.

És impossible descriure i enumerar totes les peces de pintura gòtica que formen l'impressionant conjunt del Museu Episcopal, però mereixen una especial atenció les obres del gran mestre Lluís Bonassa, pintor oriünd de Girona, documentat entre el 1380 i el 1426, que ocupen la sala sisena. Entre aquestes obres destaquen el gran retaule de Santa Clara, pintat entre els anys 1414 i 1415, i unes poques però excel·lents mostres dels dos grans mestres catalans Bernat Martorell i Jaume Huguet. Es tracta d'obres poc importants pel seu volum però d'un gran valor pictòric, especialment el retaule de l'Epifania d'Huguet (1415-1491), considerat com una de les millors obres d'aquest mestre.

EL SANT CRIST TÉ UN LLOC DE PRIVILEGI DINS L'ART ROMÀNIC

La sala setena, allargassada i que dona accés a les sales vuit, nou i deu, conté un conjunt d'obres disperses, entre les quals destaca el gran retaule de Preixens, un mestre anònim del cercle artístic de Jaume Ferrer II.

Finalment, la sala desena i última del recorregut del primer pis està dedicada als pintors Gascó, Joan i Perot, pare i fill, que varen actuar a Vic a partir del 1502. Joan Gascó, pintor navarrès afincat a Vic en la data esmentada, és un pintor ja renaixentista, bé que tant ell com el seu fill poden considerar-se com de la darrera etapa, o de transició d'estils. Destaca aquí la Santa Faç, obra de cavallet, patètica, atribuïda durant algun temps per la seva perfecció a Albert Durer i després a Bartomeu Bermejo, fins que se'n va poder establir la verdadera filiació.

Tot aquest considerable material té un fil conductor molt interessant que sovint manca en museus més importants: és el fet que la gran majoria de peces procedeixen d'una àrea geogràfica molt concreta, la diòcesi de Vic, i algunes de Solsona o de sectors d'altres diòcesis que hi són a tocar i, d'altra banda, molts dels retaules exposats s'han pogut datar gràcies a l'abundant documentació dels rics arxius diocesans. Això ha fet que el Museu de Vic hagi servit a mossèn Gudiol, al doctor Junyent i a d'altres estudiosos de l'art

UN JUDICI FINAL QUE ANUNCIA EN ALGUNS ASPECTES HIERONYMUS BOSCH I UNA PANORÀMICA DE L'ENTRADA AL MUSEU EPISCOPAL DE VIC

per poder establir amb les peces recollides i la documentació existent una classificació històrica i estilística dels pintors de l'època gòtica i fins dels autors de les pintures romàniques murals i sobre taula.

El segon pis del Museu Episcopal és el més variat i dispers, puix que està integrat per sèries d'arqueologia local que van des del neolític fins al romànic, amb col·leccions importants de materials portats de fora, com la col·lecció de cultura egípcia, amb un exemplar en paper del *Llibre dels Morts*, i les de cultura grega, etrusca, púnica i ibèrica. Al costat d'això té una secció de guadamassils o frontals i altres peces fetes en cuir repussat, una nodrida secció d'indumentària religiosa, una sala de teixits i brodats, amb teixits coptes, algunes peces fatimites, teixits hispano-àrabs, entre els quals destaca el famós *Tapís de les bruixes*, fragments de teles que embolcallaven relíquies, frontals brodats del segle XV i posteriors; una gran sala de ceràmica, on figuren des d'una secció de pots de farmàcia dels segles XVI al XIX, a plats amb reflexos metàl·lics, rajoles gòtiques i de tradició àrab, ceràmica d'Alcora, socarrats de Paterna, rajoles d'arts i oficis, etcètera. Hi ha també una petita sala de sigil·lografia amb segells i encunyats de l'època gòtica i altres de posteriors, i una gran sala de vidres, medalles, monedes, ex-vots,

gravats, dibuixos i petita escultura renaixentista, barroca i neoclàssica. En aquesta darrera sala hi havia exposada fins fa pocs anys la rica col·lecció de monedes, que per raons de seguretat fou retirada de l'exposició al públic.

Tot aquest material, amb peces de gran valor dintre de cada tema o especialitat i a vegades amb col·leccions irrepetibles, com la de petits objectes romans procedents d'Empúries, es troba a les vuit primeres sales del segon pis, precedides d'una sala de tapissos i mobiliari i amb una darrera sala de records de personatges il·lustres de Vic o vinculats amb la ciutat, com són Sant Miquel dels Sants, Jaume Balmes, Jacint Verdaguer, Jaume Collell, Ramon Cosbella, Josep Gudiol i Eduard Junyent, i dels grans bisbes vigatans Josep Morgades, creador del Museu, i Josep Torras i Bages.

Una sala d'aquest pis té un valor especial, ja que es troba estretament vinculada amb les grans col·leccions del primer pis. És la sala novena o sala de l'orfebreria i del ferro. Al costat de les col·leccions de canelobres, hostiers i neulers dels segles XIII al XVIII, hi ha una vitrina amb uns 50 encensers i navetes dels segles XII al XIX, vitrines amb creus gòtiques, arquetes, esmalts, vaixel·la de fusta, relíquies i lipsanoteques, l'encenser de Lledó, obra bizantina del segle VI i un conjunt de portapaus i

agnus dei, calzes i altres peces notables, com el *Textus* d'argent de la catedral de Vic. També hi ha algunes pintures d'època barroca, arquetes, caixes antigues, etcètera. Un conjunt un xic dispar però valuós, el qual, per manca d'espai, es troba un xic barrejat amb pistoles i armes antigues, claus, portes ferrades i altres elements, com bacines i espases, que tenen com a comú denominador el ferro, material amb què estan fets.

Aquest segon pis, més que no pas cap altra part del museu, posa de relleu que cal disposar de més espai per fer més visibles, destacar com es mereixen i presentar d'una manera pedagògica tots els objectes que formen l'enorme riquesa de materials i contingut del Museu Episcopal de Vic.

També és evident que l'estretor dels locals no permet presentar com caldria, per admirar-los en la seva disposició original, els retaules i moltes obres de grans dimensions. Tot això, però, no és cap demèrit del gran Museu de Vic. Tot ell és un gran monument a les persones esmentades, que amb el seu talent, esforç i una dedicació total han enriquit la capital d'Osona i el nostre país amb un Museu que és una font primordial d'estudi i d'admiració per als estudiosos del país i de l'estranger.

ANTONI PLADEVALL I FONT